

L'Anna Frank txetxena

Allí els teniu, fets miques, lligats amb cordons, els diaris d'una nena. Escrits amb llapis de colors, decorats amb dibuixos i amb fotos enganxades. A la Polina Xerebtsova li han salvat la vida, i ella els ha protegit amb la seva.

Tenia un dels seus llibres sota la jaqueta quan un soldat rus va fer com si li disparés al cap durant una execució i la va llançar per un pendent. Altres eren a casa seva, sota la llenya, quan la van saquejar. Van sobreviure bombardejos i el pas dels tancs.

Es va estremir, com si l'haguessin tocat a ella, quan un desconegut el va fullejar.

El diari de Polina podria commoure el món com ho havia fet el d'Anna Frank. Té un estil semblant, és fàcil i emocionant. Una veu infantil explica un dels crims contra la humanitat dels darrers vint anys: la guerra a Txetxènia. Ella hi va ser, tota la guerra, és un miracle que hagi sobreviscut i també que pogués passar el que havia escrit per la frontera de l'infern de Groznyj. Llibretes, quaderns escolars, papers

A dalt, Polina Xerebtsova en l'actualitat, amb 29 anys. A la dreta, una imatge del seu diari.

Quan tenia nou anys, l'Anna Frank de Txetxènia, la Polina Jerebtsova, va començar a escriure un diari. Llavors va esclatar la guerra. Va sobreviure escrivint. Avui viu amagada a Finlàndia.

lligats; l'acta d'una guerra. Quan va esclatar el 1994, tenia 9 anys.

“Estava segura que moriria”, diu Xerebtsova. “Per això he continuat escrivint. Pensava: quan ja faci temps que estigui morta, algú trobarà aquest diari entre les runes, i llavors s'acabarà

per fi la guerra, perquè tothom podrà veure que esgarrifosa que és”. Però la guerra no es va acabar. I la Polina no es va morir.

Ara té 29 anys, però sembla que en tingui 40. Fa poc més de tres anys que viu a Finlàndia, amagada, amenaçada.

Amb el seu marit tenen una casa modesta, i és on ens va rebre. El diari, un parell de llibres, un parell de fotos i un petit dibuix de les muntanyes txetxenes és tot el que li queda de la vida anterior.

La resta s'ho havia empassat la guerra: la infantesa, l'adolescència, la salut. Els avis van morir a Groznyj, amics, gairebé tot el que era de la família es va perdre: la col·lecció d'art i la biblioteca del seu avi, la casa de la mare. El diari explica com va passar tot, des del març de 1994 fins a final de l'any 2002.

Txetxènia, què hi va passar? La guerra, acabada oficialment des del 2009 –en realitat només està congelada, com tots els conflictes de la perifèria russa–, a Occident aquesta guerra els és indiferent i la tenen oblidada. A vegades Txetxènia encara surt una mica a les notícies quan es fan discursos per l'augment de les xifres de refugiats de la regió o de grups que sembla que suposadament lluiten a Síria o a Ucraïna. Fa poc que es manifesten a Groznyj.

La guerra de Txetxènia és el secret vergonyós de Vladímir Putin. Amb aquest secret el president rus va pujar al poder, un govern construït a sobre de desenes de milers de morts. Occident ha ignorat durant molt de temps aquesta guerra, després dels atemptats de l'11 de setembre de 2001 fins i tot la va encastrar en la guerra contra el terrorisme, cosa no del tot equivocada: molts dels soldats txetxens tenien i tenen motivacions islamistes. Però amb el rerefons de la guerra a Ucraïna també es podria dir que la guerra txetxena és el pitjor conflicte d'aquesta sèrie de confrontacions que tenen Europa en suspens des de la fi de la Unió Soviètica.

La Polina Xerebtsova s'amaga perquè ha vist com s'ha tractat aquest conflicte des de Txetxènia, però sobretot des de Rússia. Llancen bombes de fragmentació davant de guarderies i escoles –repartides en càrregues explosives amagades dins de joguines–, bombardegen barris residencials.

El seu comença com centenars de diaris de nenes petites: “Estimat diari, visc a la ciutat de Groznyj. Em dic Polina Xerebtsova i tinc 9 anys”. Això era el 25 de març de 1994. Al cap de pocs mesos va esclatar la guerra.

La ciutat de Groznyj, el 1994. El que al principi semblava gairebé irreal –homes amb metralladores,

el lloc a una veïna que anava amb un nen petit; una granada el va abraçar. El que al principi semblava gairebé irreal –homes amb metralladores, explosions, anècdotes de la guerra– aviat es va tornar normal. La Polina anava cap a l'escola i a la vora del camí hi havia soldats morts; gossos transeünts ja els havien devorat els membres.

Tot ordre va desaparèixer. Qui dia a dia pateix bombardejos i de nit no pot dormir perquè té por, no té consideració per ningú, només pensa en ell mateix. Ara i adés hi havia desconeguts que miraven de fer fora la Polina i la seva família de casa, molts txetxens es van mudar del camp a la ciutat i s'havien d'estar en algun lloc. Alhora, els veïns van començar a saquejar, s'escorcollaven cases, els botins es portaven a altres cases aparentment segures. Mentrestant: bombes i tancs disparaven a l'entrada de la casa.

I no hi havia cap camí de sortida: a vegades deixaven autobusos amb refugiats a la ciutat, però a ells també se'ls tirotejava sempre. Un cop, en un autobús, la Polina i la seva mare van cedir

el lloc a una veïna que anava amb un nen petit; una granada el va abraçar.

La Polina va anar a cinc escoles diferents, totes van ser bombardejades, fins que ja no n'hi havia cap on pogués anar. Tanmateix, havia de sortir de casa per anar al mercat i comprar menjar. Una economia de pobres. Comprava petiteses, com cordons, i s'emportava un parell de patates cap a casa.

Quan el 1999 un míssil rus va explotar al mercat i va matar molta gent, a ella se li van clavar setze esberles a la cama. A la primera operació no hi havia llum per engegar l'aparell de rajos X, cosa que va fer que no li poguessin treure una esberla bastant gran fins mesos després. Un cop uns soldats russos van reunir els habitants de la casa i els van portar a una execució, a la vora d'un petit congost un soldat va fer com si li disparés al cap amb una metralladora. A la seva mare li va agafar un atac de cor.

Com es pot sobreviure tants anys en una zona que està en guerra? Amb un

explosions...- es va tornar normal.

llibre aprenia ioga, mirava de meditar. Si no, escrivia. Amb la seva mare, quan estaven soles, podien estar setmanes sense dir-se res, sense sentir cap paraula desagradable. I així escriure es va convertir en una estratègia de supervivència: el diari era l'únic company amb qui podia conversar, l'únic amic, només el paper tenia la paciència que calia per escoltar-la. La resta estaven enfeinats amb si mateixos.

Si no fos per la veu narrativa tan característica de la petita –i aviat ja no tan petita– Polina, segurament llegir aquest llibre no es podria suportar. Però ella escrivia amb l'escalfor del cor, amb el laconisme i la incorruptibilitat

La Polina va anar a cinc escoles diferents, totes van ser bombardejades

d'una criatura que no deixa que el món, ara embogit, la trastoqui. És un diari; enmig de la guerra també tracta de com es fa gran, de l'estrès provocat pels companys de classe, de nois –per bé que la majoria havien desaparegut. I el llibre té un final feliç, tenint en compte que sobreviu al costat de tanta mort i destrucció.

Què en fa, la guerra, dels supervivents? Durant una pausa de la nostra llarga conversa Xerebtsova cuina un plat txetxè amb arròs i pollastre, acompanyat d'una pila de creps de mató untades amb mantega, de postres hi ha pastís. Encara lluita contra la gana d'abans, diu. “A vegades em desperto de nit perquè he somniat que els meus veïns encara són vius i parlen amb mi. Després he de plorar, perquè sé que són morts”.

Després que l'hivern del 1999 s'estigués mesos alimentant-se només de cebes i de neu desfeta, li van caure les dents. La cama encara li fa mal, les esberles ja fa temps que recorren el teixit i que han afectat músculs i nervis. Fa poc que va amb bastó. De moment funciona. “La panxa torna a estar bé”, diu. Segurament que el cor no hi tornarà a estar mai.

Mentre explica com ha après a no tremolar més en narrar el que ha viscut, aquesta disciplina fèrria, la que sosté la seva vida, es posa de manifest.

És una guerra confusa i tèrbola, tan ancorada en el passat com en el present postsoviètic. Durant la Segona Guerra Mundial els txetxens van col·laborar amb els alemanys i van lluitar contra la Unió Soviètica, on pertanyia Txetxènia des del 1921. Per això el 1944 Stalin va decidir deportar el poble txetxè. No va ser fins després de la mort de Stalin que van poder tornar a la seva terra, on s'havien assentat russos, ucraïnesos, ingúixos i armenis.

En realitat Groznyj era una ciutat multicultural, com la família de la Polina: el seu pare era txetxè; la seva mare, russa; l'àvia paterna, una jueva de Kíev; l'avi patern, fins i tot un heroi de guerra que havia lluitat contra els alemanys.

Aquesta estructura es va desmuntar quan l'any 1991 es va proclamar la independència de Txetxènia i va començar una política islamista que va

provocar que desenes de milers de russos abandonessin Groznyj. La primera guerra txetxena és una reacció contra l'intent dels russos de reconstruir la república renegada. Va acabar amb una derrota: l'exèrcit rus es va haver de retirar; moltes unitats txetxenes el van seguir i van matar molts soldats més. Almenys 80.000 persones van morir en aquesta guerra.

La segona guerra havia de fer oblidar la vergonya de la primera, sense tenir en compte els danys causats. Casa rere casa va ser bombardejada per l'exèrcit rus, tirotejada i netejada per unitats especials; els txetxens van contestar amb atemptats bomba i terrorisme.

La segona guerra va coincidir amb la pujada al poder de Vladímir Putin, que durant la campanya electoral de 1999 va prometre als russos que després dels desastrosos anys de Ieltsin faria que Rússia tornés a tenir les mateixes dimensions que abans. Es va convertir en primer ministre i al cap d'uns quants mesos en president, després que Ieltsin dimités el desembre de 1999.

Qui vulgui, del diari de la Polina pot extreure una visió molt simple del dia a dia de la política: un parell d'armes americanes a les mans de l'exèrcit ucraïnès no van fer que els russos es retiressin d'Ucraïna. A un parell de milers de soldats morts no semblava que els interessés el lideratge rus. Groznyj era un escorxador de russos que feien el servei militar obligatori, i també de txetxens rebels i civils.

El seu piset en certa manera no està habitat, és el pis d'una persona que aviat ho té tot recollit per desaparèixer.

El diari de la Polina és totalment apolític. Aquesta noia no s'interessa per la ideologia, la religió o l'origen de ningú, només descriu el que veu. El combatent txetxè en pot treure tan poc com un ocupant rus. Sent tanta compassió per un soldat que s'està morint com per un veí mort en un bombardeig.

“A casa, hi teníem la Bíblia, l'Alcorà i la Torà”, diu la Polina. “Vaig créixer així, en la creença que la religió és cosa privada. Una vegada, durant la guerra, va entrar una granada a casa nostra, a l'habitació on seia la meua mare. Vam començar a resar, i la granada va sortir per un forat i va anar a parar a cals veïns, on no hi havia ningú. Va explotar

allí. Des de llavors que crec que hi ha una força superior que em protegeix”.

Xerebtsova és una criatura d'aquell ambient format pels que a l'època de la Unió Soviètica hivernaven al voltant de la taula de la cuina: els intel·lectuals, que s'asseien junts nits senceres per parlar d'art i de literatura, la intel·ligència, que després van dur a terme la perestroika, i que després del final de la Unió Soviètica se'n van anar en orris. El seu avi era productor de documentals i col·leccionista de llibres. La Polina encara se sent indignada ara pel fet que els soldats russos encenguessin una foguera amb llistons de parquet per cremar l'encàrrec que Puixkin li havia fet al seu avi.

Moltes entrades del diari es poden llegir com a perfectes components d'histories curtes; de fet és així com van sorgir, com a narracions que aquesta nena escrivia vertiginosament, coses que havia vist i viscut i que calia que es posessin per escrit abans que quedessin bandejades per la següent història.

A casa seva, a Finlàndia, guarda records del seu pare i la resta de familiars morts.

Uns desconeguts saltaren d'un cotxe, la colpejaren i li van fer perdre el fill que esperava

El 2004 la Polina va aconseguir sortir de Groznyj amb la seva mare; se'n van anar a Stavropol, als vessants septentrionals del Caucas, una regió russa. Xerebtsova, però, aviat es va adonar que no hi era benvinguda: de seguida va veure que, mentre que estudiants i professors txetxens l'odiaven per tenir un nom rus, de sobte, com a txetxena, la insultaven dient-li que era negra. Va tenir dificultats per aconseguir feina i casa. Es va posar en contacte amb la fundació del premi Nobel Aleksandr Soljenitsin i, sorprenentment, va rebre ajuda: diners per a comprar-se un bitllet de tren cap a Moscou.

A Moscou va fer de mainadera. Paral·lelament, va provar de trobar una editorial per als seus escrits. Tots tenien por de publicar-los, tot i que Soljenitsin va intercedir a favor seu poc abans de morir. Una petita editorial, dirigida per un ex-agent del servei secret, finalment va publicar el 2011 el diari en diferents volums.

Amenaces i atacs en van ser les conseqüències. Estant embarassada, uns homes desconeguts que van saltar d'un cotxe li van pegar tan fort que va perdre el fill. Ella i el seu marit van decidir abandonar Rússia. Van anar amb un autobús turístic fins a Finlàndia; van tenir por fins a l'últim moment.

“Per primera vegada em sento com a casa”, diu Xerebtsova. Estudia finès cada dia, diu que vol parlar sense accent perquè per fi parin de preguntar-li d'on ve. Si tot va bé, ella i el seu marit esperen poder obtenir la nacionalitat finesa, en la intimitat ja parlen en finès. Ella estudia psicologia i més tard voldria treballar en un centre per a víctimes de tortures i catàstrofes. A ella mateixa la van atendre en un centre com aquest durant una temporada. “Era el món al revés: la terapeuta no podia parar de plorar quan parlava amb ella”.

La Polina viu en una paradoxa estranya: a Finlàndia mira de fugir d'aquest llibre, però sense aquest llibre mai no hi hauria arribat.

Un parell d'amics saben on viu. “No ens traïran”, diu la Polina, “si no és que els torturen”. Riu.

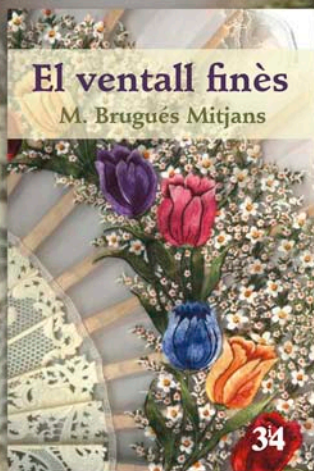
Tobias Rapp
© Der Spiegel

Traducció de Lluna Domínguez

A la ciutat d'Hèlsinki, poc després de la mort de la seva mare, la Katariina troba entre les seves pertinències un ventall i una carta sense destinatari. Aquestes troballes permeten a l'autora de traslladar una part del relat a la Barcelona de l'any 1935, on la mare va viure una estada breu però emotiva.

El ventall enllaça els personatges d'un passat desconegut per la Katariina amb els del seu present. Alhora, la carta li fa avinent una història d'amor viscuda per la seva mare, interrompuda per les guerres que van assolir l'Europa de mitjan segle XX.

El desencís inicial de la Katariina es transforma en gratitud quan comprova, amb sorpresa, que la seva mare li ha deixat a les mans la comesa de clore i recomençar la història d'amor inacabada.

NOVETATS 314

Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a
Facebook i Twitter

Visita la nostra botiga virtual
en www.tresiquatre.com